

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ

PAŽYMA

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 128, 141 IR 142
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO BEI KODEKSO PAPILDYMO 174¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO
PROJEKTO (TOLIAU – ĮSTATYMO PROJEKTAS)
(TAP-22-806(2); TAIS 22-6678(2))

2022-07-15 Nr. NV-2065

Vilnius

Projekto rengėjas: Teisingumo ministerija.

Projekto tikslas – patikslinti pranešimo apie įtariamojo suėmimą, įtariamojo atidavimo į sveikatos priežiūros įstaigą, įtariamojo, kaltinamojo, nukentėjusiojo ir kiekvieno šaukiamojo kaip liudytojo atvesdinimo pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą teisinio reguliavimo nuostatas, atsižvelgiant į Europos komisijos nustatytus nacionalinius baudžiamojo proceso teisinio reguliavimo trūkumus.

Esama situacija

Šiuo metu Baudžiamojo proceso kodekso 128 str. nustatyta, kad prokuroras motyvuotu nutarimu laikinai gali atsisakyti pranešti apie paskirtą suėmimą arba neleisti susisiekti su suimtojo nurodytu asmeniu, jeigu:

- tai pakenktų ikiteisminio tyrimo sėkmei arba
- sukeltų pavojų suimtojo šeimos narių, artimųjų giminaičių ar kitų asmenų saugumui.

1. Europos Komisija pradėjo pažeidimo procedūrą (Nr. INFR(2021)2138) dėl netinkamo 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu (toliau – Direktyva 2013/48) 5 straipsnio 3 dalies nuostatų perkėlimo į Lietuvos nacionalinę teisę:

- nuoroda į pakenkimą ikiteisminio tyrimo sėkmei neatitinka reikalavimo, kad turi būti kilęs rimtas pavojus procesui, kaip tai reikalaujama pagal Direktyvos (ES) 2013/48 5 straipsnio 3 dalies b punktą;
- nuoroda į pavojų suimtojo šeimos narių, artimųjų giminaičių ar kitų asmenų saugumui viršija tai, kas galima pagal Direktyvos 2013/48 5 straipsnio 3 dalies a punktą (rimtos neigiamos pasekmės gyvybei, laisvei ar fizinei neliečiamybei), todėl BPK 128 straipsnio 1 dalies minėtos nuostatos gali būti interpretuojamos per plačiai.

2. Europos Komisija nustatė galimą teisinio reguliavimo trūkumą dėl 2017 m. spalio 12 d. Europos Tarybos reglamento (ES) 2017/1939, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas Europos prokuratūros įsteigimo srityje (toliau – Reglamentas (ES) 2017/1939), 25 straipsnio 6 dalies nuostatos netinkamo perkėlimo į Lietuvos nacionalinę teisę:

- Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu Generalinei prokuratūrai suteikta kompetencija spręsti Europos prokuratūros ir Generalinės prokuratūros kompetencijos konfliktus. Komisija konstatavo, kad ši nuostata gali būti nesuderinama su Reglamento (ES) 2017/1939 42 straipsnio 2 dalies c punktu, nes Generalinė prokuratūra nėra „teismas“, kaip apibrėžta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 267 straipsnyje ir kaip išaiškino Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT), todėl Generalinė prokuratūra negalėtų kreiptis į ESTT su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, nenumatyta galimybė apskųsti Generalinės prokuratūros sprendimą teismui.

- nesutarimo tarp Europos prokuratūros ir nacionalinės prokuratūros dėl kompetencijos priskyrimo klausimas ir tokio sprendimo priėmimo tvarka įtvirtinta ne įstatymu, o išimtinai Generalinio prokuroro įsakymu.

3. *Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) 2018 m. birželio 26 d. paskelbtame Lietuvos Respublikai nepalankiame sprendime byloje D. R. prieš Lietuvą (peticijos Nr. 691/15) nustatė nacionalinės teisės prieštaravimą Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsniui:*

- EŽTT konstatavo, kad Lietuvos nacionalinėje teisėje nėra įtvirtintas prievartos mechanizmo taikymas asmenims, atsisakantiems atvykti į baudžiamojo proceso metu teismo paskirtą ambulatorinę psichiatrijos ekspertizę, todėl laisvė asmeniui, kuris buvo prievarta pristatytas ambulatorinei ekspertizei atlikti, buvo atimta ne „įstatymo nustatyta tvarka“, kaip to reikalauja Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis;

- baudžiamojo proceso įstatyme nėra įtvirtintas teismo skiriamų ekspertizių rūšių baigtinis sąrašas, nenumatytas teisinis mechanizmas, leidžiantis asmenis, atsisakiusius atvykti ar be pateisinamos priežasties neatvykusius į baudžiamojo proceso metu teismo paskirtą ambulatorinę psichiatrijos ekspertizę, atvesdinti pas teismo ekspertą ar į ekspertizės įstaigą.

Projekto esmė.

- *Siekiant pašalinti Direktyvos 2013/48 5 straipsnio 3 dalies perkėlimo į nacionalinę teisę trūkumus ir Direktyvos 2013/48 įgyvendinimo spragas, siūloma Baudžiamojo proceso kodekso 128 str. 1 d. nustatyti, kad prokuroras motyvuotu nutarimu laikinai gali atsisakyti pranešti apie paskirtą suėmimą arba neleisti susisiekti su suimtojo nurodytu asmeniu tik neatidėliotinais atvejais, kai pagrįstai manoma, kad toks pranešimas arba susisiekimas [...] pakenktų vykstančiam baudžiamajam procesui, išbraukiant per plačiai interpretuotiną požymį „ikiteisminio tyrimo sėkmei“.*

- *Siekiant pašalinti EŽTT 2018 m. birželio 26 d. paskelbtame sprendime byloje D. R. prieš Lietuvą (peticijos Nr. 691/15) nustatytą Lietuvos nacionalinio teisinio reguliavimo spragą, siūloma:*

- patikslinti BPK 141 str. 1 d., nustatant, jog procesinė prievartos priemonė – atidavimas į sveikatos priežiūros įstaigą taikoma ir stacionarinėms teismo psichiatrijos ekspertizės rūšims;

- patikslinti BPK 142 str. 2 d. ir išplėsti atvedinimo taikymo pagrindus (tiriant ar nagrinėjant baudžiamąją bylą pririekia daryti teismo medicinos ar ambulatorinę teismo psichiatrijos ekspertizę).

- *Siekiant pašalinti Reglamento (ES) 2017/1939 25 straipsnio 6 dalies įgyvendinimo trūkumą, Įstatymo projekto 4 straipsniu siūloma papildyti BPK nauju 174(1) straipsniu, kuriame:*

- būtų nustatoma ginčo dėl kompetencijos priskyrimo sprendimo procedūra, numatanti, jog ginčo dėl kompetencijos priskyrimo klausimą, kai nusikalstami veiksmai galimai patenka į Europos prokuratūros kompetencijos sritį, spręstų Vilniaus apygardos teismas;

- siūloma įtvirtinti Europos deleguotojo prokuroro ar Europos prokuroro paduoto skundo nagrinėjimo, teismo sprendimo priėmimo tvarką ir terminus.

Derinimas.

Įstatymo projektas paskelbtas Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinės sistemos (TAIS) Projektų registravimo posistemyje.

Įstatymo projektai derinti su Nacionalinės teismų administracija, Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos nusikaltimų aukų rėmimo asociacija, Generalinė prokuratūra, Valstybine teismo psichiatrijos tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybine teismo medicinos tarnyba.

Teisingumo ministerija informavo, kad po įstatymo projekto pateikimo Vyriausybei įstatymo projektas darbo tvarka suderintas su Generalinės prokuratūra ir Nacionaline teismų administracija (taip pat ir dėl pavedimo Vilniaus apygardos teismui spręsti nusikalstamos veikos, kuri patenka į Europos prokuratūros kompetencijos sritį, ikiteisminio tyrimo kompetencijos priskyrimo klausimą).

Dėl kitų institucijų teikiamų pastabų derinimo pažymyje išdėstyti Teisingumo ministerijos argumentai vertintini kaip pagrįsti.

Teisingumo ministerijos vertinimu, darbo krūvis Vilniaus apygardos teismui žymiai nepadidėtų, nes tikėtina, kad tokie klausimai dėl kompetencijos priskyrimo kolizijos kils retai.

Vyriausybės Teisės grupė pastabos Projekto atitikčiai Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės nutarimams ir teisės technikos reikalavimams, pateiktos 2022-05-12 derinimo pažymoje Nr. NV-1310.

Įstatymo projektas svarstytas 2022 m. liepos 5 d. Tarpinstituciniame pasitarime. Vidaus reikalų ministerijos atstovai pakartotinai siūlė papildyti Įstatymo projekte nustatomas asmenų (įtariamojo, kaltinamojo, nukentėjusiojo ir kiekvieno šaukiamojo kaip liudytojo asmens) atvedsinimo procedūras. Tokiam siūlymui nepritarė Vyriausybės kanclerė Giedrė Balčytė ir nurodė Teisingumo ministerijai kartu su Vidaus reikalų ministerija ir Policijos departamentu dar kartą darbo tvarka suderinti pozicijas, kad detalias asmenų atvedsinimo procedūras būtų galima nustatyti poįstatyminiu teisiniu reguliavimu, siekiant išvengti pernelyg detalių įstatymo normų.

Įstatymo projektas pakartotinai be pastabų suderintas su Vidaus reikalų ministerija ir Policijos departamentu.

Nauda visuomenei

Įstatymo projekto priėmimas stiprins žmogaus teisių apsaugą baudžiamajame procese.

Valstybės biudžeto poreikis

Projektų rengėjai nurodo, kad papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

Atitiktis Vyriausybės programai.

Projektas atitinka Aštuonioliktosios Vyriausybės programą, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“.

Dalykinio vertinimo išvada.

Siūlome Projektą **svarstyti Vyriausybės posėdyje.**

Konsultantas kompiuterinių sistemų klausimais

Kipras Mensevičius

Kipras Mensevičius, tel. +37052098733; +37066842663, el. p. kipras.mensevicius@lr.lt